

SOSIALØKONOMEN

7

SEPTEMBER 1959

AV INNHOLDET:

Norge og «De ytre 7»

To syn på frihandelsforbundet

Forvridningsproblemene
i frihandelsområdet

Retningslinjene for
frihandelsforbundet

Det nordiske møtet i Helsinki

SOSIALØKONOMEN

Tidligere Stimulator

Utgitt av Sosialøkonomisk Samfunn

Nr. 7 - 13. årgang - september 1959

Ny studieordning

Et nytt skoleår er begynt. Universitetet i Oslo har på tradisjonell måte ønsket en rekke nye studenter velkommen. Etter de opplysninger som foreligger når dette skrives, kan vi regne med at ca. 30 studenter vil gi seg i kast med det sosialøkonomiske studium. Tallet kunne og burde vært større, men det er likevel gledelig at den stigende tendensen som vi har hatt de to siste årene, fortsetter.

Etter vår mening er det imidlertid et skår i gleden at også årets kull tar fatt på studiene etter den gamle studieplanen. Det er en vanlig oppfatning at den offentlige kvernen maler langsomt, og det har den gjort også i denne saken. Vi skal ikke plage våre lesere med å rekapitulere alt som er skjedd, men bare minne om at utvalget som ble oppnevnt av Universitetet for å komme med forslag til ny studieordning, avga sin innstilling i mai 1958. Etter denne tiden har saken vært behandlet av Det juridiske fakultet som har fremmet et noe avvikende forslag. Dette forslaget er godkjent av Det akademiske kollegium og sendt videre til Kirke- og undervisningsdepartementet for sluttbehandling.

Det forslaget som nå er fremmet, gir bare rammen for den nye studieordningen. Før studieordningen kan settes ut i livet må det utarbeides en mer detaljert studieplan. Det er derfor ingen tid å tape dersom det skal bli mulig å få det hele i sving fra høsten 1960.

Sammen med utkastet til ny studieordning har Det juridiske fakultet også kommet med forslag om opprettelse av nye lærerstillinger. Vi kjenner ikke dette forslaget i detalj, men er svært glad

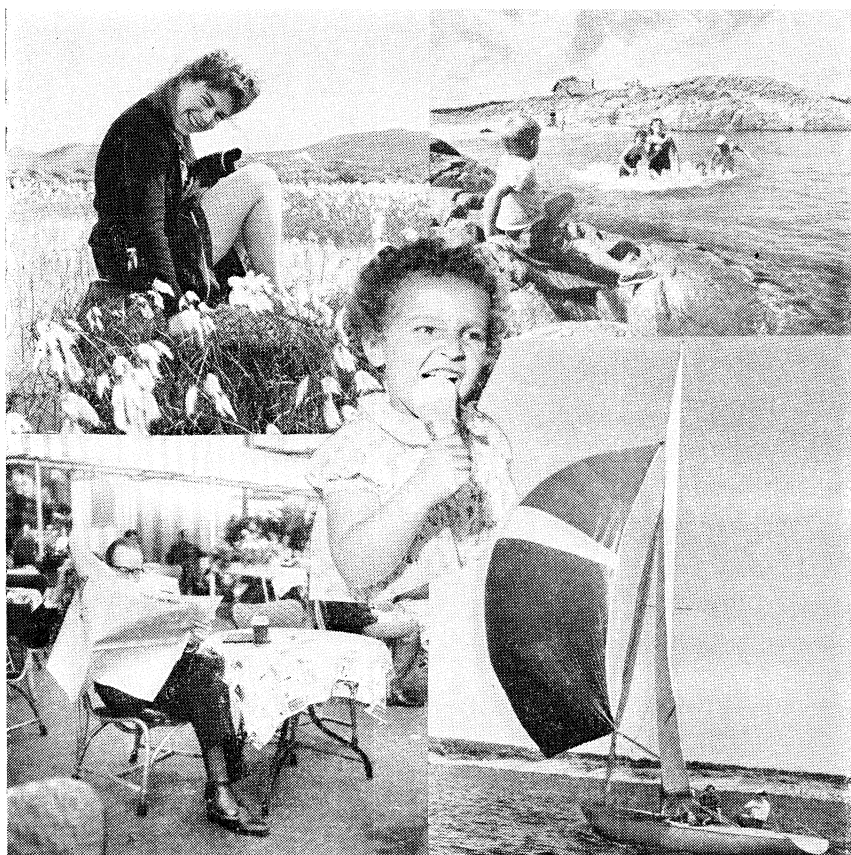
for at saken er tatt opp. Etter vår mening er en effektivisering av undervisningen vel så viktig som revisjonen av studieordningen.

Vi vil håpe at begge forslagene blir behandlet raskt og med velvilje i departementet, og ser fram til å kunne karakterisere 1960 som et merkeår for det sosialøkonomiske studium.

«De ytre 7»

Det europeiske frihandelsforbund inntar en bred plass i dette nummer av Sosialøkonomen. Direktør Otto Chr. Malterud i Norges Eksportråd, og ingeniør Knut Halvorsen, som er formann i De norske tekstilfabrikkers hovedforening og representerer Norges Industriforbunds hjemmeindustrigruppe i det rådgivende utvalg for frihandelsforbundet, vurderer Norges stilling i frihandelsforbundet ut fra henholdsvis eksportnæringenes og hjemmeindustriens synspunkt. Konsulent Bjørn Frisholm i Finansdepartementets tollavdeling skriver om de såkalte «forvridningsproblemer» innenfor et frihandelsområde. Videre gjengir vi en del statistiske data om «De ytre 7», en kort oversikt over det forberedende arbeid som i løpet av det siste års tid har funnet sted i forbindelse med opprettelsen av frihandelsforbundet, og et utdrag av det utkast til prinsipielle retningslinjer for frihandelsforbundet som ble godkjent på statsrådsmøtet i Saltsjøbaden i sommer. Dette utkast tjener som grunnlag for det arbeidet som for tiden pågår i Stockholm med å utforme den endelige tekst til en konvensjon for Det europeiske frihandelsforbund.

Siden sist

Sosi-A-tetsnytt

Odd Aukrust (c.o. 1941) har fra 1. sept. et års permisjon fra sitt embete som forskningssjef i Statistisk Sentralbyrå for å arbeide ved ECE's sekretariat i Geneve. Han skal være leder for Current Analysis Section innenfor sekretariatets Research and Planning Division, og skal først og fremst delta i arbeidet med en større undersøkelse over den økonomiske utvikling i Europa etter krigen.

Arne Amundsen (c.o. 1948) fungerer som forskningssjef i Statistisk Sentralbyrå under Aukrusts permisjon.

Bjørn Thalberg (c.o. 1951) reiste 5. september til USA med Rockefeller-stipendium for å studere i et år ved Cowles Foundation, Yale-universitetet.

Hans J. A. Kreyberg (c. o. 1951) vikarierer fra i høst for professor Gunnar Bøe ved Norges Tekniske Høgskole.

Bjørn Fedje (c. o. 1954) er tilsatt som sekretær i Sentralrådet for Statens drifts- og produksjonsutvalg.

Rolv Slettemark (c. o. 1954) har sluttet i sin førstesekretærstilling i Statistisk Sentralbyrå og har tiltrådt ny stilling som konsulent ved Transportøkonomisk utvalg, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Forskningsråd.

Kåre Andersen (c. o. 1955) gikk i begynnelsen av september fra sekretærstilling i Statistisk Sentralbyrå til førstesekretærstilling ved Norges Almenvitenskapelige Forskningsråd.

Odd Solbrå (c. o. 1959) har begynt i Økonomiavdelingen, Finansdepartementet.

Gunnar Fløystad (c. o. 1959) tar i høst Pedagogisk seminar og tiltrer over jul sekretærstilling i Økonomiavdelingen, Finansdepartementet.

Rolf Slyngstad (c. o. 1959) går i høst på Pedagogisk seminar.

Siden sist har aktiviteten også på økonomifronten i det vesentlige vært preget av sommer, sol og ferie

Alternative goder?

«I Arbeidsdirektoratet er det ledig en midlertidig stilling som sekretær II eller I etter kvalifikasjoner.

Stillingen ønskes fortrinnsvis besatt med en person med høyere utdanning, helst sosialøkonom, eller en person med befalsutdanning, praksis fra militær eller offentlig administrasjon...»

(Av en kunngjøring i Norsk Lysingsblad 11-9-1959).

Nye kandidater

Alle de fem som var oppmeldt til 2. avdeling av sosialøkonomisk embetseksamen i vårsemesteret besto eksamen. Hovedkarakterene ble:

Gunnar Fløystad	2.60
Ole Lund	2.75
Odd Skarby	2.80
Rolf Slyngstad	2.80
Odd Solbrå	2.70

Til 1. avdelings eksamen var oppmeldt 5 kandidater, og 4 av dem besto eksamen. Forberedende prøve i matematikk for sosialøkonomer ble bestått av 21 av 30 oppmeldte.

De ytre 7

Noen statistiske opplysninger

Vi gjengir nedenfor en del statistiske data for «De ytre 7». I hver enkelt linje i tabellen refererer alle tall seg til samme år, og til det siste år som alle landene har sammenlignbar statistikk for. Oppgavene over ertvervsbefolkningen er fra de siste folketellinger som ble holdt i årene 1950–1951; oppgavene over nasjo-

nalprodukt pr. innbygger er gjennomsnittstall for tre-årsperioden 1952–1954; oppgavene ellers gjelder et av årene 1956–1958. Det betyr for eksempel at de tall som er oppgitt for Norge, ikke alltid er de siste som er tilgjengelige.

	Danmark	Norge	Portugal	Storbritannia	Sveits	Sverige	Østerrike
Flateinnhold, km ²	44 000	386 000	92 000	245 000	41 000	450 000	84 000
Folketall	4 501 000	3 462 000	8 837 000	51 425 000	5 039 000	7 316 000	6 983 000
» pr. km ²	102	9	96	211	122	16	83
Fødselsoverskudd pr. 1000 innbyggere	7,5	9,6	12,0	5,0	7,7	4,7	4,1
Middellevetid:							
Menn	69,9	71,1	58,8	67,5	66,4	70,5	61,9
Kvinner	72,6	74,7	63,8	73,0	70,9	73,4	67,0
Nettonasjonalprodukt pr. innbygger, dollar	750	740	200	780	1 010	950	370
Innbyggere pr. bil	12	15	57	9	14	9	26
Daglig kaloriforbruk	3 400	3 070	2 460	3 300	3 240	2 950	2 940
Ervervsbefolkning:							
Industri	539 000	358 000	620 000	8 445 000	823 000	981 000	897 000
Jordbruk, skogbruk, fiske	518 000	360 000	1 590 000	1 116 000	356 000	632 000	1 080 000
Fiskeproduksjon, tonn	463 000	2 202 000	471 300	1 050 400	—	197 400	—
Produksjon av elektrisk kraft, mill. kWh	4 050	23 750	2 165	101 181	14 895	26 631	11 718
Handelsflåten, br. tonn	2 035 000	9 385 000	552 000	20 286 000	98 000	3 303 000	—
Utenrikshandel, mill. dollar:							
Innførsel	1 359,1	1 274,4	501,6	11 038,2	1 964,4	2 424,1	1 128,4
Utførsel	1 174,2	821,5	288,3	9 309,9	1 559,5	2 142,8	978,5
Utenrikshandel (innf. + utf.) pr. innbygger, dollar	562	605	89	396	699	623	302
Norges samhandel med medlemslandene i pst. av total:							
Innførsel	4,4	—	0,2	15,7	1,4	15,9	0,4
Utførsel	6,1	—	0,6	19,4	1,0	9,8	0,6
Medlemslandenes prosentvise andel i Norges eksport av:							
Papirmasse, papir og papp	4,2	—	0,4	35,0	0,03	0,2	—
Fisk og fiskeprodukter	0,6	—	2,1	14,2	0,5	7,9	0,5
Olje og fett	3,5	—	—	15,4	0,8	4,2	0,3

Enhver bedrift kan bli en eksportbedrift

*Gode ekspansjonsmuligheter for norsk eksport
i frihandelsforbundet*

Hva betyr Norges tilslutning til Det europeiske frihandelsforbund for våre eksportnæringer? Hvilke muligheter åpner frihandelsforbundet for framtidig ekspansjon i eksportindustrien? Direktør Otto Chr. Malterud i Norges Eksportråd har i en samtale med Sosialøkonomen uttalt seg om disse aktuelle spørsmål.

— Den diskusjon som har funnet sted omkring de vesteuropeiske frihandelsplanene har i svært stor grad vært preget av en rent institusjonell tankegang, sier direktør Malterud innledningsvis. At man har tollbeskyttelse oppfattes stort sett som en selvfølgelighet. For min egen del vil jeg erklære meg som prinsipiell motstander av enhver beskyttelsestoll, som jo i realiteten innebærer at det på forbrukernes bekostning gis en støtte til visse næringer eller industrigrener. Jeg er ikke blind for at det i bestemte situasjoner kan være forhold som nødvendiggjør slik støtte, men den burde da etter min mening skje ved direkte subsidiering over statsbudsjettet, slik at alle kan se hvem støtten går til og hva den faktisk koster. Ikke minst ut fra dette synspunkt synes jeg derfor det er grunn til å hilse med tilfredshet den avvikling av beskyttelsestollen som vil skje innenfor et frihandelsforbund.

— Er det ikke en nokså utbredt oppfatning at Norge vil tape mer enn vi kan vinne som medlem av et frihandelsforbund?

— Jo, man treffer ofte på en slik oppfatning, men den er etter min mening helt feilaktig. Den er jo basert på det forhold at en stor del av Norges eksport består av råvarer som allerede på forhånd er tollfri i de fleste land, mens på den annen side det meste av vår import er ferdigvarer som er belagt med en toll vi nå gradvis må gi avkall på. Men det spørsmålet man etter min mening bør reise, er hvorfor Norge hittil har hatt så liten eksport av ferdigvarer. Og svaret er at det i høy grad skyldes tollbeskyttelsen i andre land. Når våre partnere innenfor frihandelsforbundet avvikler sin tollbeskyttelse, vil det derfor åpnes store muligheter for en utvidelse i bredden av norsk eksport.

— Men vil vi kunne utnytte disse mulighetene?

— Ja, det er jeg sikker på. Men det forutsetter at vi er i stand til å gjennomføre et effektivt og offensivt salgssarbeid i utlandet. Et problem i denne sammenheng er at bedriftene innenfor vår tradisjonelle hjemmeindustri jevnt over er så små at de ikke hver for seg kan makte den markedsbearbeiding som må til. Men man kan overvinne denne vanskeligheten ved å organisere et salgssamarbeid innen de enkelte bransjer, slik det allerede med gode resultater er gjort i møbelindustrien og tekstilindustrien. I mange tilfelle vil det også kunne bli aktuelt med produksjonssamarbeid i form av spesialisering eller gjennom delleranser. Ellers står naturligvis Eksportrådet og rådets utsendinger i andre land klar til å bistå bedriftene med råd og rettleiding.

— Og De har tro på at en eksportoffensiv vil føre til resultater?

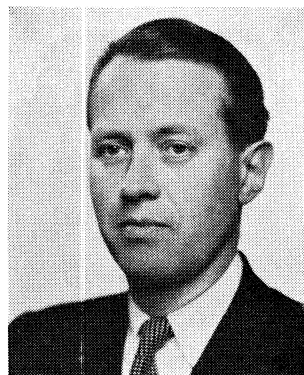
— Ja, det har jeg. Vi har allerede en rekke eksempler på at det blir resultater av å satse på dette feltet. Møbelindustrien og deler av tekstilindustrien har gjort vellykte forsøk med eksport. Norge er blitt en storeksportør av kontormaskiner til Storbritannia og båndopptakere til USA; vi selger radioapparater til Midt-Østen, armatur til Italia, kjøleanlegg til Sverige og maling til Etiopia. Den større sikkerhet i planleggingen på lengre sikt som følger med at man nå kan regne med tollfrihet innenfor frihandelsområdet, vil stimulere både til forsterket innsats fra slike bransjer som allerede har tatt sine første skritt ut, og til nye fremstøt fra andre industrier som i dag bare produserer for hjemmemarkedet. Enhver bedrift kan bli en eksportbedrift, hvis den kan fremstille produkter som i pris, kvalitet og

(Forts. side 6).

Hjemmeindustriens hovedinteresse fortsatt Norge

*Konkurranssevnen må styrkes
ved fellestiltak*

Hva vil Norges tilslutning til Det europeiske frihandelsforbund bety for norsk hjemmemarkedsindustri? Kan vi regne med at det tradisjonelle skillet mellom eksport-industri og hjemmemarkedsindustri blir mer flytende? Sosialøkonomen har hatt en samtale med tekstil-ingeniør Knut Halvorsen som er en av Norges Industriforbunds representanter i Det rådgivende utvalg for frihandelsområdet, om disse spørsmålene.

— Hovedinteressen for norsk hjemmemarkedsindustri vil fortsatt ligge hjemme, og de avgjørelser med hensyn til produksjon, investeringer osv. som bedriftene til enhver tid må ta, vil også i fremtiden måtte bygge på bedømmelsen av markedssituasjonen i Norge, sier ingeniør Halvorsen. Jeg tror det er altfor optimistisk å regne med at vi for noen gren innen hjemmemarkedsindustrien vil komme i den situasjon at eksporten er det vesentligste.

For store deler av hjemmemarkedsindustrien vil det nok bli betydelige vanskeligheter, først og fremst innenfor bransjer som har spesielle handicap, som dyre innenlandske råstoffer, restriksjoner når det gjelder råvare-innkjøp, særavgifter som begrenser omsetningen på hjemmemarkedet; men selvfølgelig først og fremst for de grener av hjemmemarkedsindustrien som produserer forbruksvarer. Det er ikke bare reduksjon av «de indre» tollsatsene vi frykter. Løse opprinnelses-regler vil bryte ned de ytre tollsats, hvilket forøvrig vil føre til at «De Syv» til slutt vil være ute av stand til å by «Seks-makts-unionen» noe ved en assosiering.

— Er dette en vanlig oppfatning innenfor hjemmemarkedsindustrien?

— Det må man vel kunne si. Situasjonen i dag er jo den at samtlige grupper bortsett fra verkstedsindustrien har frarådet tilslutning til Det europeiske frihandelsforbund.

— Er begrunnelsene for de grupper som går mot en tilslutning, de samme?

— Nei, det er de ikke. Selv om reduksjonen av tollsatsene spiller den største rolle for de fleste grupper, er det ofte andre momenter som

er avgjørende. Tollreduksjonene er den viktigste del av avtalen, men utformingen av andre punkter og hele systemets oppbygging vil for enkelte grupper være av stor betydning. Dessuten kan den strukturelle oppbygging som en bransje har i Norge, gjøre det vanskelig å foreta de tilpasninger som er nødvendige innenfor et større marked. Enkelte industrigrener vil også få alvorlige problemer på grunn av spesielt høye råvarepriser f. eks. på landbruksvarer eller restriksjoner her hjemme. Våre høye omkostninger når det gjelder landbruksvarer vil også generelt være en belastning for vår konkurranse-evne.

— Hvilke andre punkter i avtalen er det som etter Deres mening vil virke uheldig for den norske hjemmemarkedsindustrien?

— Avtalen mellom «De Syv» er først og fremst en tollavviklingsavtale. De ytre tollsats vil variere, og dette skaper muligheter for en om-dirigering av handel via de land som har de laveste ytre tollsats, i dette tilfelle først og fremst Storbritannia (overfor Det britiske Samvedet), Danmark og Sverige. Det system som er foreslått, forutsetter ikke en felles toll- og handelspolitisk linje overfor ikke-medlemmer, og mulighetene for en preferanse av råvarer og halvfabrikata fra disse områder er tilstede. For tekstilindustrien vil først og fremst de britiske samveldepreferanser være betenkelige. Dette problem kan imidlertid bli av betydning også for andre grupper, som f. eks. treforedlings- og verkstedsindustrien om en del år. Det er jo slik at ekspansjonen i de industrifattige land svært ofte begynner innenfor tekstilindustrien, som krever relativt lite kapital.

Det er selvfølgelig meningen å utarbeide et system av opprinnelsesregler, men uansett hvor

strengt disse blir, tror jeg ikke de vil kunne gi noen helt effektiv løsning.

For det annet er de bestemmelser som skal begrense den del av monopol- og kartellvirksomheten som kan tenkes å motvirke en liberalisering av handelen ikke særlig effektive, og det samme må vel sies om forslagene om begrensnings av subsidier. Etter min mening er derfor «Seksmakts-unionen»s opplegg vesentlig sunnere, fordi man der har tatt konsekvensene av samarbeide og gått inn for full harmonisering med felles opptreden utad i toll- og handelspolitiske spørsmål.

— Kan De si noe nærmere om årsaken til at verkstedsindustrien har inntatt et annet standpunkt enn hjemmemarkedsindustrien ellers?

— De forskjellige industrigrupper har forskjellige problemer når det gjelder de ytre tollsatser og vurderer bl. a. mulighetene for å få innpass på andre lands markeder forskjellig. Etter tekstilindustriens mening er det lettere å få 10 prosent av et lite marked enn 1 prosent av et stort, mens produsenter av maskiner og transportmidler ser det motsatt.

— Men er det ikke slik at enkelte bransjer innenfor hjemmemarkedsindustrien allerede har forsøkt seg på eksport-markedet og til dels oppnådd gode resultater?

— Jo, det er nok riktig. Innenfor møbelindu-

strien drives det en felles innsats, og innenfor tekstil er det dannet en gruppe som har opprettet eksportkontor i Hamburg. Stort sett er man vel fornøyd med de resultater som er oppnådd, men verdimeslig betyr denne eksporten svært lite i forhold til totalproduksjonen. Man må også være klar over at disse fremstøtene er begrenset til enkelte markeder, og det samme vil gjelde for de grupper som er under forberedelse. Det koster så mye å komme inn på et nytt marked at en slik konsentrasjon er absolutt nødvendig.

— Vil felles rasjonaliseringstiltak og utbygging av delleveransesystemet kunne føre til noen vesentlig styrkelse av hjemmemarkedsindustriens konkurranse-evne?

— Det er jeg overbevist om. Når det gjelder spørsmål om spesialisering og del-leveranser tror jeg nok at dette er mer utbredt enn de fleste er klar over. Alle erfaringer viser imidlertid at en struktur-rasjonalisering krever lang tid og stor kapital og er vanskelig å gjennomføre. Som det vil ha fremgått av mange meddelelser i det siste år, er industrien sikkert innstilt på å arbeide med disse spørsmål, og i enkelte bransjer har arbeidet fått den form at man har oppnevnt egne utvalg til å ta seg av strukturproblemene. Jeg tror imidlertid at vår lovgivning om vertikale og horisontale avtaler kan bli en hemsko når det gjelder produksjons-samarbeid. —

Enhver bedrift

utforming kan konkurrere med varer fra andre land.

— Hva så med vår tradisjonelle eksportindustri, — hvilke fordeler vil den få gjennom opprettelsen av frihandelsforbundet?

— Et par tall vil gi et bilde av den rolle våre partnere i frihandelsforbundet spiller for norsk eksport. I fjor tok disse landene 37 prosent av Norges totale utførsel, og 50 prosent av vår eksport til Europa. Riktignok er det så, at en betydelig del av dette var varer som allerede nå er tollfri i avtakerlandene, men det gjelder jo på langt nær alt. Tenk på så viktige norske eksportprodukter som papir, hermetikk og fettprodukter; vi har mange eksempler på at tollbeskyttelse har vanskeliggjort vår eksport av slike varer. Det er dessuten et annet moment som man ikke skal overse. Etter opprettelse av de kontinental-europeiske fellesmarkedet, finner det sted en justering av de seks medlemslands tollsatser over mot en fellestariff for hele området. I visse tilfelle medfører det at norske eksportprodukter her vil stå overfor en høyere tollbeskyttelse enn før. Dertil kommer den konkurransemessige for-

del landenes egen industri får ved at all toll innen området blir avviklet. Skulle dette føre til at norsk eksport til fellesmarkedslandene går tilbake, vil det bety meget at opprettelsen av frihandelsforbundet åpner muligheter for en kompenserende eksportøkning.

— Av det siste kan en kanskje trekke den slutning at den deling av Vest-Europa i to handelsområder som vi nå står overfor, ikke er den mest fordelaktige konstellasjon som kunne tenkes sett fra norsk eksportsynspunkt?

— I sin alminnelighet kan det vel sies at de økonomiske fordeler ved et frihandelsområde er større, jo større området er. Det er vel heller ingen tvil om at for norske eksportinteresser på lengre sikt ville et frihandelsområde som omfattet hele Vest-Europa ha vært å foretrekke fremfor den todelingen vi har fått. Men man må ha lov å tro at det som nå har skjedd bare er et skritt på veien. Det skulle være godt håp om at det etter hvert vil lykkes å overvinne de vanskeligheter som i denne omgang veltet de mer omfattende planene, slik at man ved neste korsvei kan realisere tanken om et felles europeisk marked.

Det europeiske frihandelsforbund

Litt historikk

Planene om å opprette et europeisk frihandelsområde i tilknytning til det kontinental-europeiske fellesmarked fikk dødsstøtet den 14. november 1958, da den franske informasjonsminister Soustelle avga en offisiell erklæring om at Frankrike ikke kunne slutte seg til et frihandelsområde basert på de retningslinjer som var foreslått fra britisk side. Allerede i desember ble så tanken om å opprette et frittstående «ytre» frihandelsområde tatt opp til drøftelse på et møte i Geneve, hvor det deltok embetsmenn fra de land som senere har fått fellesbetegnelsen «De ytre 7»: Danmark, Norge, Portugal, Sveits, Sverige, Storbritannia og Østerrike. Nye drøftelser fant sted i Oslo i februar og i Stockholm i mars, og 1. juni var man kommet så langt at embetsmenn fra de 7 land kunne møtes i Saltsjöbaden ved Stockholm for å utarbeide et utkast til prinsipielle retningslinjer for et europeisk frihandelsforbund. Utkastet ble framlagt 13. juni. I dagene 20.—21. juli kom medlemmer av de 7 lands regjeringer sammen til «statsrådsmøte» i Saltsjöbaden. Statsrådene godkjente det framlagte utkast og besluttet at det skulle offentliggjøres.

Før statsrådsmøtet i Saltsjöbaden var planene for et nordisk fellesmarked blitt skrinlagt. Det skjedde i dagene 10.—12. juli på et møte i Kungälv i Sverige mellom de nordiske lands statsministre og samarbeidsministre. I det forberedende arbeidet for et nordisk fellesmarked hadde også Finnland deltatt. Derimot hadde det ikke vært finsk deltakelse i drøftelsene om et europeisk frihandelsforbund. På statsrådsmøtet i Saltsjöbaden møtte imidlertid den finske handels- og industriminister og avga en erklæring om sin regjering holdning til planen om et frihandelsforbund. Han uttalte blant annet at det ennå ikke var mulig å fastlegge Finnlands endelige holdning, men at hans regjering håpet å få adgang til å følge de fortsatte drøftelser mer inngående. Statsrådene fra de 7 land var enig om at Finnland som medlem av den nordiske gruppe skulle få adgang til dette.

Siden 8. september har embetsmenn fra de 7 land på ny sittet sammen i Stockholm for å utarbeide den endelige tekst til et utkast til konvensjon for Det europeiske frihandelsområde. Man kan vel gå ut fra at avtaleteksten i det vesentlige vil følge de retningslinjer som ble godkjent på statsrådsmøtet i Saltsjöbaden i juli, men detaljutformingen kan by på problemer, og det må også skapes klarhet i de foreløpig uløste problemer omkring opprinnelsesordningene, jordbrukets og fiskerienes stilling m. m. Embetsmannsmøtet skal etter timeplanen være ferdig

med sitt arbeid innen utgangen av oktober. Det kan deretter komme til å bli nødvendig også med et nytt statsrådsmøte før avtaleutkastet er klart til å legges fram for ratifisering av medlemslandene.

Det betyr at man har kort tid å gjøre på hvis det skal være mulig å få avtalen ratifisert før årsskiftet. På godt informert hold regnes det imidlertid med at timeplanen skal holde. Og hitil har i hvert fall tempoet vært bemerkelsesverdig stort. Dels har det vært mulig fordi man på forhånd kjente problemstillingene fra forhandlingene i Paris om et europeisk frihandelsområde. Men det som har betydd mest er vel allikevel den vilje som har foreligget til å manifestere en politisk enhet overfor «de indre 6», og ønsket om hurtigst mulig å finne fram til en plattform for videre bestrebelser i retning av et mer omfattende europeisk frihandelsområde.

Prinsipielle retningslinjer

Vi gjengir nedenfor en del av de viktigste punkter i utkastet til prinsipielle retningslinjer for et europeisk frihandelsforbund.

Tollsatser

Medlemslandene skal gradvis avvikle de eksisterende tollsatser for importvarer som har sin opprinnelse innen frihandelsområdet. Den første reduksjon på 20 prosent skal iverksettes 1. juli 1960. De videre trinn i avviklingen er 10 prosent 1. januar 1962, 10 prosent 1. juli 1963, 10 prosent 1. januar 1965, og deretter 10 prosent 1. januar hvert år inntil avviklingen er fullført 1. januar 1970. Det står imidlertid medlemslandene fritt å redusere sine tollsatser i hurtigere tempo enn dette skjemaet fastsetter. Utgangspunktet skal være de tollsatser som gjelder pr. 1. januar 1960.

Medlemslandene skal ha adgang til å opprettholde sine egne interne avgiftssystemer, herunder også toll som er av rent fiskal karakter. Men det skal treffes «passende tiltak» for å eliminere eller motvirke de reelle proteksjonistiske elementer som måtte finnes i fiskaltollsatser og lignende avgifter.

Kvantitative importrestriksjoner

Medlemslandene skal ikke redusere det liberaliseringsnivå de har pr. 1. januar 1960. Ved utløpet av overgangstiden, dvs. 1. januar 1970, skal alle kvantitative importrestriksjoner i handelen mellom medlemslandene være avviklet. Importkvoter som gjelder bare overfor andre medlems-

land skal økes med minst 20 prosent årlig; kvoter som gjelder også overfor tredjeland skal årlig økes med minst 20 prosent av den handel som faktisk finner sted med de øvrige medlemsland.

Betalingsvanskeligheter m. v.

Medlemsland som kommer opp i betalingsvanskeligheter kan treffe beskyttelsestiltak som er i overensstemmelse med gjeldende internasjonale forpliktelser, men det skal ikke diskrimineres mellom medlemslandene og heller ikke skal medlemslandene behandles mindre gunstig enn tredjeland. Det blir imidlertid pekt på at slike beskyttelsestiltak, hvis de opprettholdes over en lengre periode, vil kunne skape alvorlige vanskeligheter for realiseringen av frihandelsområdet, og at det derfor kan bli nødvendig med spesielle regler for å motvirke de uheldige virkninger av slike tiltak.

Hvis et medlemsland blir utsatt for vanskeligheter i en spesiell industrigren eller en bestemt næring, skal det også kunne treffes visse beskyttelsestiltak. Det skal være adgang til å begrense importen fra andre medlemsland ved en tidsbegrenset kvoteordning, eller til langsommere reduksjon av tollsatsene for vedkommende industrigren. Disse bestemmelsene gjelder imidlertid bare i overgangsperioden.

Opprinnelsesregler

Hovedregelen er at en vare skal nyte godt av områdebehandling hvis den verdi som er blitt tilført varen innenfor frihandelsområdet utgjør minst 50 prosent av fob-pris eller pris fritt ved grense, eller hvis varen innenfor området har gjennomgått en «kvalifiserende bearbeidelsesprosess» etter en vedtatt liste over slike prosesser.

Konkurranseregler

Medlemslandene skal ikke opprettholde eller sette i verk tiltak som kan motvirke de fordeler andre medlemsland kan vente å oppnå ved den gradvise avvikling av tollsatser og andre restriksjoner på handelen. Regjeringene skal ikke gi støtte til eksport innenfor frihandelsområdet, og heller ikke noen annen form for støtte hvis hovedmål eller hovedvirkning er å beskytte nasjonale næringer mot import fra andre medlemsland. I handelen med andre medlemsland skal det ikke pålegges kvantitative eksportrestriksjoner eller eksportavgifter, og gjeldende restriksjoner og avgifter skal avvikes på et tidlig tidspunkt under overgangsperioden.

Restriktive forretningsmetoder i den private sektor er uforenlige med frihandelsområdet når de hindrer fordelene ved avvikling eller fravær av toll og kvantitative restriksjoner på eksport og import eller på annen måte motvirker formålet med forbundet.

I overgangstiden bør medlemslandene «i stigende utstrekning opphøre med å nytte offent-

lige foretak og kommersielle statsmonopoler som et instrument til beskyttelse og handelsdiskriminering på nasjonalt grunnlag, og konkurranse-reglene skal gjelde også for disse».

Medlemslandene skal ha adgang til å bruke overfor hverandre de anti-dumpingregler som er fastsatt gjennom andre internasjonale avtaler.

Medlemslandene skal ikke håndheve restriksjoner i forbindelse med den frie etableringsrett på en slik måte at borgere i andre medlemsland gis en mindre gunstig behandling enn den som blir tilstått landets egne borgere.

Jordbruksvarer, fisk og fiskeprodukter

Det skal inngås en særskilt avtale for jordbrukssektoren som kan lette økt handel mellom medlemslandene. Avtalen skal både ta hensyn til jordbrukspolitikken og til nødvendigheten av å oppnå en tilstrekkelig grad av gjensidighet mellom medlemslandene.

Fisk og sjødyrprodukter skal behandles som et spesielt problem, atskilt fra jordbruksproduktene. Fra norsk side er lagt fram et forslag til spesiell avtale for fisk og fiskeprodukter, og et forslag om at industrielt bearbeidede varer av fisk og andre marine råstoffer skal gis samme behandling som vanlige industriprodukter.

Økonomiske og finansielle spørsmål

Medlemslandene skal føre «en økonomisk politikk som både innenfor området og innenfor hvert enkelt medlemsland vil fremme en vedvarende ekspansjon i den økonomiske aktivitet, full sysselsetting, økt produktivitet og rasjonell utnyttelse av ressursene, finansiell stabilitet og kontinuerlig bedring av levestandarden».

Utkastet understreker at det er viktig «for en smidig gjennomføring av forbundet at løpende usynlige transaksjoner og kapitalbevegelser kan finne sted mellom medlemslandene». Spørsmålet om friere adgang for medlemslandene til kapitalmarkedene i andre medlemsland skal undersøkes nærmere.

Institusjonelle spørsmål

De institusjonelle arrangementer bør være så enkle som mulig. Avgjørelsene bør tas av et ministerråd. Det bør også være et styre med en representant fra hvert medlemsland, som skal følge gjennomføringen av konvensjonen, behandle klager og framsette forslag og anbefalinger til ministerrådet.

Det bør opprettes nær kontakt med Organisasjonen for europeisk økonomisk samarbeid, og det bør undersøkes hvordan man kan dra størst mulig nytte av denne organisasjons tjenester.

Medlemskap i frihandelsforbundet skal være åpent for land som er rede til å ta på seg de forpliktelser dette medfører. Opptakelse av nye medlemmer skal kreve enstemmig vedtak av medlemslandene.

Forvridningsproblemene i frihandelsområdet

Av cand. oecon. Bjørn Frisholm

Regionale fellesmarkeder medfører en rekke nye problemer for det økonomiske liv i de deltakende land, etterhvert som toll og andre handelshindringer landene imellom fjernes. Disse nye problemer blir langt på vei av samme karakter enten dette fellesmarked får form av en tollunion eller et frihandelsområde. Et frihandelsområde er imidlertid forskjellig fra en tollunion for såvidt som de deltakende land i et frihandelsområde begrepsmessig forutsettes å beholde sin nasjonale suverenitet når det gjelder toll- og handelspolitikken overfor utenforstående land, mens en tollunion forutsetter en felles ytre tolltariff og tollpolitikk hvilket i realiteten også etterhvert må føre til en samkjøring av landenes ytre handelspolitikk i sin alminnelighet og dermed også av valutapolitikken.

Et vesentlig problem ved gjennomføringen av et frihandelsområde henger sammen med at de enkelte land går inn i dette område med forskjellige ytre tollsatser. Det gjelder å hindre at varer som kjøpes fra land utenfor området reeksporteres tollfritt fra et land til et annet innenfor området. En må nemlig regne med at om det var fri adgang til slik tollfri reeksport, ville varestrømmen utenfra området fortrinnsvis gå via det land som har de laveste ytre tollsatser. I såfall vil de øvrige lands høyere tollbeskyttelse utad bli illusorisk, og disse lands tollinntekter av importen fra land utenfor området også mere eller mindre falle bort.

Om begrepet frihandelsområde skal ha noen mening, må en ta som utgangspunkt at den frie handel mellom deltakerlandene skal begrenses til de varer som er produsert innenfor området.

Det er tre hovedspørsmål som trenger svar for å kunne avgjøre hvorvidt et frihandelsområde kan fungere etter sin hensikt.

Det første hovedspørsmål er hvorvidt det er mulig å finne regler for en eksakt definisjon av de krav som skal stilles til en vare for at det kan sies at den er produsert innenfor området. Det annet hovedspørsmål er hvorvidt det er mulig å kontrollere at de oppsatte regler blir fulgt. Det tredje hovedspørsmål er hvorvidt systemet av opprinnelsesregler kan gi en rimelig garanti mot den forvridning av handelen med utenforstående land som en ønsker å beskytte seg imot.

Innenfor de «ytre syv» er det enighet om at det er mulig å utarbeide et system av opprinnelsesregler som er teknisk anvendelige. Dette betyr at kontrollproblemene ikke ansees for uløselige. Det nye arbeidsfelt for administrasjonen som er skapt ved de nå godtatte regler for kontroll av varers opprinnelse er imidlertid uprøvet i praksis, og utviklingen vil da vise om de forutsetninger en i dag bygger på med hensyn til muligheten av å kontrollere varenes opprinnelse viser seg å holde.

For definisjon av en vares opprinnelse tenkes brukt to metoder, prosentmetoden og prosessmetoden. Den første metode krever at for å gi en vare frihandelsstatus må minst 50 prosent av varens eksportpris (fob.pris) være tilført varen ved bearbeidelse innenfor området. Etter den annen metode kreves det at enkelte varer må være undergitt visse nærmere angitte bearbeidingsprosesser innenfor området for at ferdigvaren skal få frihandelsstatus.

Kravet til bearbeidelse innenfor området må forøvrig variere noe fra varegruppe til varegruppe, alt etter de eksisterende produksjonsforhold innenfor området og områdets avhengighet av å importere råvarer og halvfabrikata fra land utenfor området. Hvis kravet til definisjon av varers opprinnelse blir restriktive, vil en i større grad utelukke bruk av råvarer og halvfabrikata importert fra land utenfor området.

De «ytre syv» importerer tradisjonelt en rekke råvarer fra land utenfor området, bl. a. fordi de selv ikke kan skaffe seg slike råvarer ved egen produksjon, f. eks. bomull, gummi og tobakk. For andre råvarer er selvdekningsprosenten større eller mindre.

Når en har valgt 50 prosent som et gjennomgående krav til bearbeidelsen innenfor området, skyldes dette rett og slett at det er administrativt enklere å operere med presentsats for hele varespakteret fremfor å ha forskjellige presentsatser for forskjellige varegrupper etter produksjons- og importforhold. Her er det en kommer inn med ideen om en råvareliste. Denne råvareliste omfatter råvarer, «basic materials», hvor området er avhengig av import fra land utenfor området. Råvarer på denne liste ansees som kommende fra området uansett om de i det enkelte tilfelle importeres utenfra. De råvarer det her er tale om utgjør ofte en stor del av ferdigvarens

pris, og ved å sette disse varer på varelisten hindrer en at den del av foredlingsindustrien som må kjøpe disse varer fra land utenfor området mister frihandelsstatus for sine ferdigvarer under 50 prosent regelen. Overført på prosesslisten vil det samme oppnåes ved at prosesskravet ikke omfatter produksjon av nevnte råvarer innenfor området.

Et frihandelsområde og forsåvidt også en tollunion skal være en liberal konstellasjon også i forhold til omverdenen. Når Generalavtalen for tolltariffer og handel (GATT) godkjenner disse markedsformer som i realiteten er et brudd på det fundamentale prinsipp om mestbegunstigelse i verdenshandelen, skyldes det at en mener en slik regional frigjøring av handelen kan være et videre skritt på veien mot frigjøring av verdenshandelen i sin alminnelighet. Dette betyr at frihandelsområdet mellom de «ytre syv» ikke må ta en restriktiv kurs overfor omverdenen, hvilket disse land ifølge sin nasjonale økonomiske struktur heller ikke kan være interessert i.

Det er imidlertid ikke til å unngå at det kan være noe forskjellige interesser fra land til land, og mellom råvareindustrien og foredlingsindustrien innen de forskjellige land, når det gjelder opprinnelsesreglene, dvs. særlig råvarelistens omfang og prosesslistens utforming. Selv om det settes bestemte krav til bearbeidelse innenfor området for at en vare skal få frihandelsstatus, har en ikke dermed avskaffet det forhold at foredlingsindustrien i det land som har de laveste ytre tollsatser for råvarer og halvfabrikata kan ha en større eller mindre fordel, forsåvidt som denne industri presumptivt har billigere adgang til kjøp av råvarer. Det bør imidlertid understrekes at en eventuell forskjell i de ytre tollsatser ikke uten videre betyr en tilsvarende forskjell i foredlingsindustriens innkjøpspriser eller importpriser for vedkommende råvarer. Det er på den annen side denne forskjell i de ytre tollsatser som er kvintesensen i den antatte forvriddning av konkurranseforutsetningene i et frihandelsområde. En nærmere vurdering av dette forvriddningsproblem reiser hele spørsmålet om tollpolitikken betydning for det innenlandske prisnivå. Jeg skal ikke i denne forbindelse komme inn på dette spørsmål i hele sin bredde, men vil bare peke på enkelte forhold av betydning.

For det første vil forvriddningsgraden være avhengig av hvor stor den faktiske forskjell i de ytre tollsatser for råvarer er og hvilken betydning råvareprisen har for det ferdige produkts pris, dvs. råvareandelens størrelse. Hertil kommer betydningen av forskjell i fraktkostnader fra innkjøpslandet til forbrukslandet for råvaren. Hvis det land som har de laveste ytre tollsatser har lengere frakt av råvaren, kan dette i større eller mindre grad oppveie fordelene ved de lavere ytre tollsatser.

Selv om forskjellen i ytre tollsatser er vesentlig, kan denne fordel oppveies i den utstrekning industrien i land med høyere tollsatser kan gjøre gunstigere innkjøp utenfra. Den konkurranse som er tilstede mellom eksportører fra land utenfor området kan føre til at innkjøpsprisen for råvarer for industrien innenfor området mere eller mindre utjevnes uten hensyn til forskjellen i de ytre tollsatser. Tilbudene utenfra vil mer eller mindre bli tilpasset den eksisterende forskjell i de enkelte lands ytre tollsatser.

Hvor det er vesentlig forskjell i de ytre tollsatser, men hvor det land som har de laveste tollsatser ikke selv har noen foredlingsindustri, vil det ikke oppstå noe konkurranseforhold for høytarifflandenes foredlingsindustri innenfor området. Det kan være risikabelt for lavtarifflandet å starte ny industri med sikte på å utnytte den fordel som måtte ligge i de lave råvare-tollsatser. Det er ingen garanti for at de andre lands høye ytre råvaretollsatser vil bli opprettholdt.

Råvaretollen eller prisen på den innkjøpte råvare er forøvrig bare et av de forhold som avgjør en industris konkurranseevne. Det kan være andre gunstigere produksjonsfaktorer som mere eller mindre oppveier den drawback som eventuelt måtte ligge i en høyere råvaretoil, og det er i alle tilfelle muligheter ved tilpassing av disse andre produksjonsfaktorer mer eller mindre å oppveie denne drawback. En må imidlertid regne med at industrien i den skjerpede konkurranse som vil følge med gjennomføringen av frihandelsområdet vil søke å få myndighetene til å redusere de ytre tollsatser for råvarer og halvfabrikata, og det blir da et avveiningsspørsmål av hensyn til eventuell innenlandsk råvareproduksjon, som vil kreve tollbeskyttelse, hvor langt en kan gå i retning av å ta bort eller redusere de ytre tollsatser for industriens råvarer og halvfabrikata.

En må regne med at deltakerlandene med sikte på det kommende frihandelsområdet vil gå igjen om sine tolltariffer for å få bort eller redusert unødvendige tollsatser. Dette kan føre til at den tolltariff de enkelte land kommer ut med når overgangsperioden er over vil bli vesentlig annerledes enn i dag, og at de forvriddningsproblemer en ut fra de eksisterende tollforhold i området frykter, for en vesentlig del vil være eliminert når frihandelsområdet er fullt gjennomført. I så tilfelle vil skrittet ikke være langt til etablering av en faktisk tollunion med felles ytre tollsatser, og de detaljerte opprinnelsesregler en nå arbeider med vil da kunne avvikles. For tolladministrasjonen i de enkelte land som blir pålagt arbeidet med å administrere disse opprinnelsesregler vil en slik utvikling utvilsomt bety en stor lettelse, og næringslivet kan arbeide med sine produksjonsoppgaver innenfor dette fellesmarked uten unødige restriksjoner.

HAR DU LEST?

Tilpasningsproblemer for jordbruk og skogbruk

I «Tidsskrift for det norske landbruk», mai 1959, har professor *Oddvar Aresvik* en artikkel med tittelen «Samfunnsøkonomisk vurdering av de langsiktige tilpasningsproblemer for jordbruk og skogbruk». Forfatteren peker på at den sterke tekniske og økonomiske utvikling som må ventes framover vil skape store tilpasningsproblemer både innen jordbruk og skogbruk og mellom disse to næringer. Han gjør rede for en rekke faktorer som etter alt å dømme vil føre til at produksjonsveksten i skogbruket på lang sikt vil bli relativt betydelig sterkere enn i jordbruket. Det blir antydnet at årsproduksjonen i skogbruket kan økes fra om lag 13 mill. kbm. i dag til 24—25 mill. kbm. En så sterk produksjonsøkning vil medføre en langsiktig økning i skogbrukets og skogindustriens sysselsetting som Aresvik anslår til 60 000 årsverk. Det svarer til tredjeparten av det beregnede forbruk av mannlig arbeidskraft på 180 000 årsverk som jordbruket i dag har. Selv om økningen i sysselsettingen i skogbruk og skogindustri først vil komme over en periode på 50—100 år, viser disse tallene at ekspansjonen i skogbrukssektoren vil kunne bety meget for å absorbere den arbeidskraft som etter hvert frigjøres i jordbruket.

«Econometrica»s januarnummer, som var sterkt forsinket i utsendelsen, har en interessant artikkel — av *C. J. van Eijk* og *J. Sande* — om kvantitativ fastlegging av en optimal økonomisk politikk. Det er det nederlandske sentrale planbyrås erfaringer med en kvantitativ «politikkmodell» og en kvantitativt fastlagt velferdsfunksjon (preferansefunksjon) vi får høre om. Velferdsfunksjonen, som skal gi uttrykk for myndighetenes preferanser for ulike økonomiske målsettinger, og som er fastlagt ved «imaginary interviewing of the policymakers», er forutsatt å være ikke-lineær, men på en slik måte at funksjonsformen kan tilnærmes ved å skjøte sammen mange lineære uttrykk, dvs. funksjonsformen er «stykkevis lineær». Denne formuleringen, og andre krav om at visse størrelser skal ha verdier i på forhånd fastlagte intervaller, fører med seg at det må brukes en lineær programmeringsteknikk for å finne optimalløsningen. Forfatterne gjør rede for sine erfaringer med multiplexmetoden (utviklet av Frisch) som løsningsmetode. De hevder at denne metoden er mer fordelaktig enn den vanlige simplexmetoden ved den type av problemer det her er tale om. Artikkelen gir et eksempel, som bl. a. viser hvilke variable som betraktes som instrumenter for myndighetenes økonomiske politikk. Grunntonen i artikkelen er karakterisert ved følgende sitat: «We cannot say that our experiments have already found practical application. They have, however, certainly added to our insight into the main problem before us.»

„Politikkmodeller”

Økonomisk vekst

I *Economist* for 15. og 22. august er gjengitt to artikler av professor *Walt Whitman Rostow*, som presenterer en økonomisk historikers syn på de økonomiske vekstproblemer i langtidsperspektiv. I den første artikkelen beskriver forfatteren de fem vekststadier som han mener enhver nasjon må gjennomgå før den når frem til «amerikansk levestandard». Den andre artikkelen analyserer de politiske implikasjoner av vekstprosessen. Selv om det kanskje er en noe overdreven karakteristikk når *Economist* kaller artiklene «det mest stimulerende bidrag til den økonomisk-politiske debatt som noen økonom har kommet med etter krigen», legger professor Rostow frem så mange originale og interessante meninger at artiklene bør være obligatorisk lesning for alle økonomer.

Første norske bok om markedsforskning

Leif Holbæk-Hanssen:

Markedsforskning. Et hjelpemiddel til bedre beslutninger i bedriftene.

Johan Grundt Tanum. Oslo 1958. 318 sider.

Det er selvsagt med forventning man griper den første norske bok om markedsforskning, særlig når den er skrevet av Norges ubestridt største kapasitet på området, som tillike er en internasjonalt anerkjent kapasitet. Forfatterens hensikt med å skrive boken fremgår av de aller første setninger i forordet: «Denne boken er ment å skulle dekke to formål: å tjene som lærebok i markedsforskning for studenter ved handelshøyskoler og andre læreanstalter og å tjene som innføringsbok og oppslagsbok for dem som i praksis beskjeftiger seg med markedsforskning». Dermed er målsettingen gitt.

For å ta tyren ved hornene: De største svakheter ved boken kan utvilsomt tilbakeføres nettopp til denne målsetting. Det er ikke mulig å skrive en bok på dette område med denne målsetting uten at boken blir et lett bytte for kritikk. Disse påstander krever nærmere begrunnelse.

La oss se litt på hvem som i Norge «beskjeftiger seg med markedsforskning». Den store masse av disse utgjøres av brukere av markedsundersøkelser, nemlig av personer som har sitt arbeide innenfor området «salg og reklame». Og det er en uhyre inhomogen gruppe av personer, utdannelsesmessig sett og på andre måter. På den ene fløy har man den self-made man, ofte praktisk talt uten eller fullstendig uten teoretisk skoling. På den annen fløy har man den høyskole- og universitetsutdannede mann, som kan

besidde en meget høy grad av matematisk, statistisk og annen teoretisk skoling. Mellom disse grupper finnes alle avskygninger. Man kunne trenge minst ti forskjellige «innføringsbøker» for å dekke denne inhomogene masse av personer, dette vide spektrum av bakgrunn, utdanning og teoretisk skoling. Det sier seg selv at når en bok skal dekke et så vidt område og henvende seg til en så inhomogen masse av personer, da må denne bok nødvendigvis på mange punkter være preget av kompromisser, — og dessverre også av alle kompromissets svakheter. Det har lett for å bli slik at ingen blir helt fornøyd. Man er på forhånd avskåret fra å skyte blink. Det er for mange hensyn å ta. Det som er for mye for den ene er for lite for den andre. Det som er for elementært for den ene er for vanskelig for den andre.

Det vil naturlig nok, slik som opplegget for boken er, bli omtrent like mange meninger om den som lesere, alt etter den enkelte leasers personlige bakgrunn, skoling og behov. Forfatteren har allerede erfart dette, og han gir lakonisk uttrykk for det i forordet hvor han takker dem som har gjennomlest manuskriptet og kommet med forslag til forandringer: «Jeg har ikke kunnet ta hensyn til alle forslag, de har delvis vært motstridende.»

Samtidig som boken på grunn av målsettingen blir et lett bytte for kritikk, har en kritiker en nesten håpløs oppgave. Bortsett fra påvisning av eventuelle direkte feil og åpenbare mangler kan nesten enhver kritikk imøtegås ved en spesifisering av målsettingen: Når dette er tatt med og dette utelatt, er det av hensyn til den og den gruppe av lesere. Når dette er sagt på den må-

te og ikke på den måte, er det av hensyn til den og den gruppe av lesere. Dermed må man la kritikken falle eller gi seg til å kritisere selve målsettingen. På ett punkt må imidlertid undertegnede likevel anmelde sin desiderte uenighet med forfatteren. Det er når det gjelder omfanget av den matematiske statistikk som er tatt med i boken. Etter anmelderens oppfatning burde den matematiske statistikk her vært vesentlig innskrenket. Begrunnelsen er at de som har forutsetninger for å følge med og ha utbytte av den matematiske statistikk som presenteres i boken, vil være personer som på dette område er så velskolerte at de meget lett vil få sitt behov dekket på andre måter. Og de andre, som vil utgjøre hovedmassen av leserne, vil utvilsomt delvis bli skremt av statistikken, delvis reagere negativt på den, delvis misforstå den og delvis ha vanskeligere for å få den fulle oversikt over boken og holde tråden enn de ellers ville hatt. Hvis det rene lærebokformål krever at så mye statistikk er med, ville anmelderen langt foretrekke et matematisk-statistisk appendiks til slutt fremfor den løsning som er valgt.

Anmelderen ønsker forøvrig å gjøre oppmerksom på at han ikke har «korrekturlest» de matematisk-statistiske formler, og at han således ikke innestår for deres riktighet. I tilknytning til de statistiske formler og eksempler på deres anvendelse kommer forfatteren med utsagn som anmelderen ville ønske mer presise og utfyllende. Dette gjelder f. eks. tolkningen av de resultater man kommer frem til i tall-eksempelet på side 104. Anmelderen er redd for at en som er utrenet i slike tolkninger her lett ledes på villspor. Mulighetene for feilslutninger er store, og disse burde vært behandlet nærmere.

Her kommer den søte kløe etter den sure svie. Anmelderens helhetsvurdering av boken må bli klart positiv. Det burde være unødvendig å si at forfatteren dokumenterer et inngående kjennskap til markedsforskningens praktiske og teoretiske aspekter, men la det være sagt likevel. Leseren gis en bred oversikt over de praktiske og teoretiske problemer som markedsforskeren står overfor, fra problemene i forbindelse med utvalg til problemene ved konstruksjon av spørreskjemaer. Li-

(Forts. side 16).

Tiende nordiske møte for yngre sosialøkonomer

Noen Helsínki-inntrykk ved cand. oecon. Hermod Skånland

Møtet for yngre nordiske sosialøkonomer i Finnland i juni i år fikk ikke noen voldsom tilslutning fra norsk side. Vi var ikke mer enn tre mann herfra. Bjarne Hansen som var sendt av gårde av Norges Bank, Thore Thonstad som holdt foredrag og undertegnede som var koreferent til det finske foredraget. Heldigvis møtte det flere fra Danmark og Sverige, nemlig 9 og 14. Sammen med 52 finner ble det en forsamling som var stor nok til å fylle noenlunde opp i auditoriet, og som var liten nok til at man kunne få en viss kontakt med de fleste av deltakerne.

Praktisk talt samtlige av de utenlandske deltakerne kom til Helsingfors med fly. Til det nordiske møtet i København i 1951 kom alle sammen på billigste klasse på båt eller tog. Det er ikke godt å si om skiftet i reisemåten er et tegn på flytrafikkens gjennombrudd eller om det skyldes plasseringen av Helsingfors i Nordens borte-ste hjørne. Det skyldes i alle fall ikke at økonomene har fått så mye bedre råd, for ikke en av de utenlandske deltakerne betalte reisen selv. Både svensker og dansker hadde funnet fram til noen fonds eller institusjoner som kunne brukes for det formål. Vi bør se om vi ikke kan finne noe liknende.

Møtene ble holdt i den finsk-språklige handelshøyskolen. I Finnland er det, i likhet med i Norge, arkitektene og ikke Finansdepartementet som bestemmer hvordan offentlige bygninger skal bygges. Når de dertil har noen av verdens dyktigste arkitekter, kan man ikke forbauses over at nesten enhver offentlig bygning er et arkitektonisk monument. Så også med dette stedet. Rett over gata lå det en svenskspråklig av samme standard, og i Åbo er der enda et par handelshøyskoler. Jeg fikk ikke helt klart for meg behovet eller bakgrunnen for en slik merkantilisme.

Møtene ble innledet med et foredrag av lektor Erling Olsen fra København om frie varebevegelser og økonomisk politikk. Han behandlet særlig behovet for en samordning av de enkelte lands indre økonomiske politikk under et fellesmarked, og kom fram til den trøsterike konklusjon at i hovedsaken kunne landene fortsette å gjøre som de selv ville. Foredraget var av de som kan forstås uten kjennskap til matematikk, og derfor deltok de fleste i debatten.

Neste dag fortalte vår egen Thonstad om kryssløpsundersøkelser over importvirkningen av investeringene. Det var en meget klar fremstilling, som ble forstått også av de som er mindre bevandret i denne teknikken enn vi er her på berget. I debatten ble det, særlig av svenskene,

pekt på at forutsetningene for kryssløpsmetoden ikke var realistiske, men til det kunne Thonstad rolig svare at værsågod og finn på noe bedre.

Både det svenske og det finske foredraget handlet om «terms of trade». Bo Södersten fra Stockholm snakket om utenrikshandel og økonomisk utvikling. Han var nylig kommet hjem fra Cambridge, og det er ikke ment som noen forringelse av hans egen innsats når man sier det kunne merkes. Han behandlet særlig betydningen for den økonomiske utviklingen og betalingsbalansen av hvorvidt produktivitetsforbedringer finner sted i eksportnæringer eller i næringer som konkurrerer med import. Erkki Laatto fra Finnlands Bank snakket om terms of trade og økonomisk vekst. Han hadde ingen synderlig tro på anvendbarheten av begrepet «terms of trade», men forsøkte likevel å vise hvordan utviklingen i «terms of trade» hadde påvirket veksten i høyt industrialiserte land, svakere industrialiserte land og råvareproduserende land. Det lakket nå mot slutten av møtet, og debatten var derfor ikke lenger så livlig. I alle fall vil undertegnede gjerne tro at det ikke skyldes svak innsats fra koreferentens side.

Som man ser var alle foredragene knyttet til emnet utenrikshandel. Det ble diskutert endel om det var lurt å holde emnevalget innenfor en slik begrenset ramme. Stort sett var det stemning for å la valget av foredrag i framtida mer være bestemt av hva man kan vente å få gode foredrag om, når foredragsholderne skal tilhøre den yngre gruppe av økonomer. Svenskene ville gjerne ha møtene mer studiepreget og med sterkere vekt på det faglige arbeid, men dette vant liten gjenklang hos de andre.

Her som ved andre slike møter vil det ikke være foredragene deltakerne kommer til å huske lengst etter konferansen. Foredragsholderne behøver ikke føle seg ille berørt om en sier at Helsingfors by og finnene selv gjorde et mer varig inntrykk.

Om man tenker seg Oslos omegn kombinert med Paris' brede gater og med — ja, med Helsingfors' arkitekter, så har man Helsingfors. Det er ikke bare offentlige bygninger som er flotte. Som kjent har prisutviklingen i Finnland vært slik at vår egen prisstigning blir rene depresjonen i sammenlikning, og da er det vel naturlig at man gjerne vil bygge flott og la inflasjonen betale. Resultatet av denne fordervelige økonomiske politikk er en av de vakreste byer jeg har sett, men i likhet med vår egen hovedstad er det lite som minner om at her har det vært folk før. Det betyr at den både mangler en slum av falleferdige leiegårder og noe tradisjonsrikt strøk

med fortidsminner. Her og der kan en se svake tegn på at våre venners foreldre var født som russiske undersåtter, kanskje helst i en tendens til litt kupling på kirketårnene, men ellers er der lite å se av finsk historie. Det skyldes kanskje at den regnes å begynne i 1917, likesom vi gjerne regner vår egen for å gå fram til 1380 for deretter å starte igjen i 1814.

En annen del av bakgrunnen for at man ser så mye nytt, er at finnene har en av de høyeste sparerater jeg har sett, nemlig mellom 20 og 25 prosent. Omtrent halvparten av dette er offentlig sparing, men den private sparerate er også så pass høy som rundt 15 prosent. Det er lite som tyder på at inflasjonen har ødelagt spareviljen. Fram til 1955 ga de høye investeringene grunnlag for en voldsom produksjonsvekst, men siden da har økonomien stagnert fullstendig. Årsaken til det er for en stor del en sterkt kontraktiv politikk som allikevel ikke har klart å stanse prisstigningen.

Vårt vertskap valgte å vise oss omegnen av Helsingfors i stedet for fabrikker. Her lå de nye boligstrøkene som på mange måter minnet om våre egne drabantbyer, selv om de var mer avvekslende bygget og bedre lagt inn i terrenget. (Det ble fortalt oss at her kunne man sogar få telefon om man foretok en bestilling). Naturen er også trukket langt innover i byen gjennom en rekke store parker. Aller best er kanskje dette gjort ned mot sjøen hvor den bymessige bebyggelsen går rett over i knauser og badestrender.

Finnesnes gjestfrihet ga seg både offisielle og private former. Den første kvelden var det Helsingfors by som tok i mot oss med supé. Denne var lagt an på å være studentikos, og slik de selv oppfattet dette begrepet betydde det enkelt å spise og mye å drikke. Etterpå sørget finnene for oss i mer private former. Det samme gjorde de neste kveld som etter planen skulle ha vært fri. Fredag kveld var det bankett på en restaurant ute i skjærgården utenfor byen. Før banketten var de utenlandske gjestene invitert til cocktail hos møtets beskytter, tidligere statsminister og riksbanksjef R. von Fieandt. Som et varig minne om denne begivenhet fikk foredragsholderne en medalje på størrelse med et tefat som bar von Fieandts bilde. Jeg håper Thonstad ikke unnsår seg for å bære den over hjertet ved fremtidige festligheter. Til slutt inviterte Postsparebanken oss til lunsj. Der så vi en elektronisk regnemaskin som sto stille og sa bzzz. Men lunsjen var utmerket. Hver gang vi trodde at det var slutt, kom det inn nye retter.

Hva det er aller mest grunn til å takke finnene for ved dette møtet, er at vi som kom fra nabolandene, aldri hadde følelsen av å være overlatt til oss selv. Finnene så ikke dette først og fremst som et høve til selv å komme sammen og ha det hyggelig, men gikk inn for å knytte kontakt med sine gjester og lot også til selv å ha glede av det. Vi vil gjerne si finnene hjertelig takk og vel møtt igjen.

Dagens bedriftsleder bygger i stadig større utstrekning på

Fakta

når han tar sine avgjørelser

Markedsanalyser reduserer risikoen og danner grunnlaget for rasjonell bedriftsledelse. Ikke noe kan erstatte skapende fantasi i produktutvikling, salgs- og reklamearbeidet. Men kunnskap om markedet, den struktur som der er og de utviklingstendenser som gjør seg gjeldende, danner grunnlaget for at bedriftslederens intuisjon og skapende fantasi kommer til sin fulle rett og blir optimalt utnyttet.

FAKTA gjennomfører undersøkelser som er skreddersydde etter Deres problemstillinger og som gir svar nettopp på de spørsmål om markedet som bedriftsledelsen stadig stiller seg selv. Dessuten følger Fakta kontinuerlig markedsutviklingen for en rekke viktige varers vedkommende. «På lager» foreligger bl. a. oppgaver over dekning, merkefordeling og merkekjennskap for:

Vaskemaskiner

Elektriske komfyrer

Kjøleskap

Strykemaskiner

Strykejern

Støvsugere

Mixmastere

Elektriske brødristerer

Radioapparater

Solbadlamper

Elektriske barbermaskiner

På forespørsel får De detaljerte oversikter over hvilke markedsopplysninger som foreligger. FAKTA står også til tjeneste med å gjennomføre spesialundersøkelser tilpasset nettopp Deres problemer, og som De får enerett på. Ring eller skriv til

FAKTA

Incognitogt. 18, Oslo

Telefon *44 79 80.

Morsom bok om økonomi

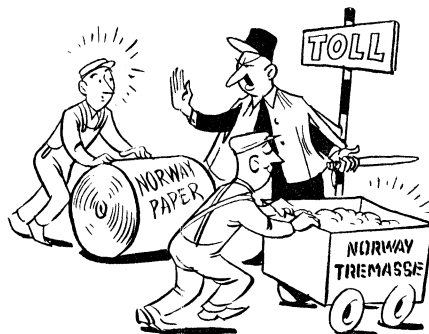
Av cand. oecon. Gunnar Bramness

«Ja de penga».

Einar Magnussen (cand. oecon. 1957). Tegner: Finn Kjellum. Folkets Brevskole — Arbeidernes Opplysningsforbund. Pris hefte: kr. 10,—.

Dette er en bok økonomene burde lære mye av. Ikke akkurat økonomi, dertil er stoffet nokså elementært, men framstillingsformen er meget god og kan stå som eksempel på god og morsom popularisering. Det er selvsagt mange ting man kan sette fingrene på i retning av upresis uttrykksmåte, men det er vel ikke til å unngå i en popularisert form. Stort sett må en derfor si at forfatteren lykkelig har unngått lange og omstendelige forklaringer av ting som bare økonomer ser vanskeligheter i, og — den motsatte ytterlighet — har unngått overfladiske bemerkninger om vanskelige problemer som leseren ikke har muligheter for å forstå. Det er kanskje dette siste som har vært det største problem for forfatteren, men tross i at dette er løst ganske godt er det utrolig hvor mye økonomi det er blitt plass til i den lille boka.

Først sammenlikner forfatteren det gjennomsnittlige forbruk i Norge i 1930 og 1955 med et anslag på forbruket i 1975. Dette er underholdende lesning til tross for at enkelte sider inneholder opptil 10 prosent tall i teksten i tillegg til tabellene. Dernest behandles den offentlige sektor og beskatningen hvor forfatteren elegant (tendensiøst?) går utenom alle partipolitiske stridspunkter. Så kommer produksjon, arbeidsinnsats og kapitalinnsats og sammenhengen mellom sparing og investering. Kapitlet «Valg av vekst» er imidlertid plassert langt bak i boken uten sammenheng med konsum-sparing-investering. Årsaken er at forfatteren ønsker å «åpne sektoren» før han diskuterer vekst-alternativer. Det virker imidlertid som et brudd på en ellers god disposisjon. Kapitlene om internasjonal handel er meget gode, men strekker seg også over relativt mange sider. I enda høyere grad gjelder dette avslutningen av boken som behandler prisstigningen, hvor det nesten

«— men alle har arbeidskraft...»

virker som om noe er omtalt to ganger for å få et spesielt aktuelt tema ekstra grundig behandlet.

Bokens svakheter er imidlertid bagatellmessige i forhold til dens positive sider. Pedagogisk sett har den ikke mange konkurrenter som begynnerbok i sosialøkonomi. Den er imidlertid ikke omfattende nok og kanskje heller ikke presis nok til å kunne brukes ved høyere skoler, enn si universitetet.

Det er den måten stoffet presenteres på som utmerker boken. Symbolbruken er dagligdags, nesten sjargongpreget. Det typografiske bærer preg av et romslig trykningsbudsjett og en ekstra farge pynter godt opp. At boken er redigert som et brevkurs virker slett ikke som noe minus. Det mest iøynefallende er selvsagt tegningene (noen eksempler gjengitt her). Mange av dem har gode økonomiske poenger som får en til å lure på om tegneren, Finn Kjellum, er økonom selv eller om forfatteren har levert ideer til tegningene. Når det gjelder de grafiske framstillingene, har tegneren vært mindre heldig. Det er ofte stereotype stolpediagrammer som er forsøkt gjort mindre stereotype med ikke alltid helt relevante tegninger i marginen.

Bokens siste sider bærer tittelen «Vil du vite mer», og inneholder en liste over endel norsk økonomisk litteratur. Man synes uvilkårlig synd på de stakkarne som fra denne boken skal gå løs på den «vanlige» litteraturen. Pedagogiske hensyn, enn si morsomme illustrasjoner i marginen skal de ikke finne mye av.

«Vi kan dyrke appelsiner i Norge!»

Ledig stilling ved OEEC

Ved OEEC's sekretariat i Paris, Country Studies Division, Scandinavian Desk, er stilling ledig. Grad A-2 eller A-3 etter kvalifikasjoner (begynnerlønn 2,1—2,6 mill. frcs. pr. år). Det forlyder fra Paris at en kvalifisert nordmann vil ha gode sjanser til å få stillingen. Søknad til Utenriksdepartementet, Oslo, innen 16. oktober.

MARKETING

Vet De hva «marketing» er? Kjenner De utviklingen i det tidsmessige reklamebyrås arbeidsfelt — særlig på sektorene markedsundersøkelser og statistikk? Da er det mulig vi nå har ledig jobben nettopp for Dem — en jobb hvor De vil få anledning til å dra full nytte av den energi, de teoretiske kunnskaper og den fantasi og samarbeidsvilje De måtte være i besittelse av.

Vi trenger en ny leder for vår «Avdeling for Markedsundersøkelser og Statistikk». Avdelingens arbeidsområde er delt i to grupper:

1. de spesielle oppgaver — samarbeide med konsulentene om spesifikke oppdrag fra våre kunder — særlig om alle typer markedsundersøkelser.
2. de generelle oppgaver — arbeidet med den videre utvikling av avdelingen til en fast og solid støtte på feltet marketing for resten av byråets medarbeidere.

Avdelingens leder vil også komme til å samarbeide med vår avdeling for motivundersøkelser, som ledes av en psykolog.

Stillingen er viktig — og vi håper å få den besatt med en førsteklasses kraft, gjerne en sosialøkonom eller siviløkonom. Til gjengjeld er vi villige til å betale godt for å få en slik mann.

Føler De at De fyller betingelsene — og at oppgaven vil bli en utfordring, vil vi gjerne ha en samtale med Dem.

Send oss først noen ord bilagt de vanlige data — merket MARKETING — så ringer vi Dem og avtaler tid for en konferanse.

ALFSEN & BECKER

AUTORISERT ANNONSEBYRÅ · RÅDHUSGATEN 7B

OSLO

i perspektiv og i relasjon til bedriftsledelsens daglige, praktiske problemer. I erkjennelse av at bedriftslederen og hans medarbeidere daglig i realiteten tenker i «modeller», selv om de ofte ikke kan eller vil innse dette, slår Holbæk Hanssen i sin bok et slag for den *bevisste* «modelltankegang». Spesielt for sosialøkonome, som så ofte er blitt æreskjelt for sin modelltankegang, er det gledelig å møte en så selvfølgelig anerkjennelse av denne måten å tenke på, dens realitet og nødvendighet. Hele tankegangen er fremstilt på en slik måte at den bør kunne forstås klart av enhver som har de ringeste forutsetninger for å ha en litt overordnet stilling i norsk næringsliv.

Det er i første del av boken at forfatteren slår et slag for den *bevisste* modelltankegang. Karakteristisk nok heter første kapitel «Litt om beslutninger», og dette kapittel innleder forfatteren ved å snakke om «bevissthetsnivå». Uten at anmelderen vil nevne navn vil han påstå at første del av boken burde være obligatorisk lesning for adskillige tusen personer i vårt land, ikke bare en gang, men en gang pr. måned i en god tid fremover.

Salgs- og markedsføringsproblemer vokser stadig sett i relasjon til problemene i forbindelse med den rene fremstilling av produkter. Denne utvikling vil i vårt land få ytterligere et puff fremover i og med realiseringen av et frihandelsområde hvor vi deltar. For en som har sitt daglige arbeide innen markedsforskningen, kan det være både bittert og skremmende gang på gang å erfare hvor avansert de norske produsenters fremtidige konkurrenter på hjemmemarkedet er når det gjelder modelltankegang og planmessig markedsvurdering. Det er ingen overdrivelse å si at på enkelte områder sitter store utenlandske firmaer inne med bedre og mer eksakte markedsopplysninger om det norske marked enn storparten av deres fremtidige norske konkurrenter. Sett på denne bakgrunn må Holbæk-Hanssens bok hilses med glede. Den er kommet i grevens tid. Den har forutsetningene for i seg selv å bli et hjelpemiddel til bedre beslutninger i bedriftene, selv uten ytterligere markedsundersøkelser. Det er bokens første del som særlig gjør den fortjent til en slik karakteristikk.

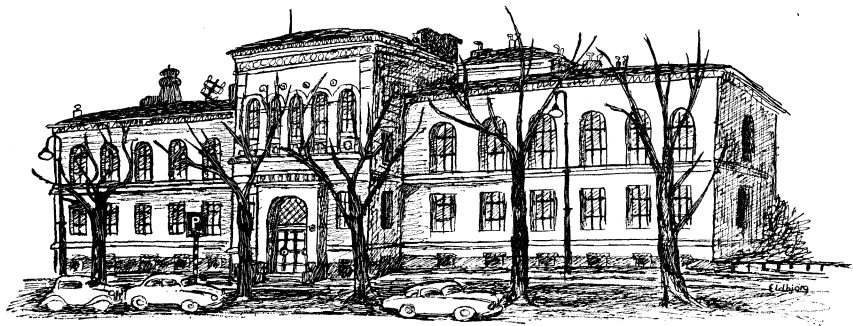
Harald Hanssen-Bauer.

Boknytt

keledes gis en bred oversikt over alle de hovedtyper av undersøkelser som spiller noen større rolle i praksis. Boken er i virkeligheten uhyre innholdsrik, — adskillig mer innholdsrik enn en første gangs rask gjennomlesning ofte vil tyde på. Tillegnelsen av stoffet lettes og gjøres mer interessant ved utstrakt og god

anvendelse av praktiske eksempler. Til tross for at forfatteren har stilt seg en nesten umulig oppgave, har han løst den på en i store trekk ypperlig måte.

Når det gjelder de positive ting vil anmelderen forøvrig først og fremst legge vekt på at forfatteren ikke nøyer seg med å se på markedsforskningen isolert. Han ser den

Den akademiske frihet og andre friheter

Det blir ofte hevdet at for studentene består den akademiske frihet i å kunne stille seg fritt til forelesere, kurser, studieplaner og studietid. Nå er det en ubestridelig kjensgjerning at enkelte studier eigner seg mindre godt til en slik frihet for studentene, mens f. eks. det sosialøkonomiske studium holder skansen blant de siste fullstendige frie studier. Det er delte meninger om hvorvidt denne frihet er til noen fordel for studentene. En undersøkelse i vår brakte for dagen at det var ganske mange som var stemt for en snevrere ramme om studiet i form av flere obligatoriske kurser, mer eksamenspregede forelesninger osv. Ved en fullstendig rasjonell tilpassing skulle det imidlertid ikke være nødvendig å innskrenke friheten. Da ville man ut fra sine spesielle forutsetninger velge en riktig kurs. Men i virkelighetens verden går det ikke slik. Man kan nesten gå så langt som til å si at ethvert godt forsett blir balansert av en brutt illusjon.

Det blir videre hevdet at en nyordning kan skape større konkurranseånd og høyne karakternivået, og at en mer intens kursvirksomhet ville drive en del av dem frem til eksamen som nå faller fra. Det kan jo ikke benektes at frafallsprosenten hos oss er ganske høy.

Det er greitt nok at det kan føres mange argumenter i marken for å få studiet inn i en fastere ramme enn tilfellet er nå, men jeg må vedgå at jeg likevel holder på den gamle ordningen. Hvorfor? Bare fordi jeg trivs så godt med den. Noe objektivt forsvar har jeg ikke, og det ville vel også være vanskelig å finne. Kanskje kommer det av at vi nyter en frihet som vi hverken før eller senere i livet vil oppleve maken til.

Det er ikke lett å legge opp studiet for flere år fremover, og det blir gjerne en del bortkastet tid i forsøket på å orientere seg og legge opp en fornuftig leseplan, og jeg kan godt tenke meg at det er flere som mistrives under et slikt system

enn det er direkte positivt fornøyd. Og ut fra en nasjonaløkonomisk målsetting er det mulig at et semester innsparer tid pr. student er regningssvarende, dersom det er et udekket behov for økonomer. Men hvem kan finne et sammenligningsgrunnlag mellom fordeler og ulemper når disse bygger på subjektivt grunnlag? Ved å trekke inn utelukkende økonomiske motiver kan man kanskje delvis løse problemet, men mon dette ikke er en gold løsning?

Et annet problem som synes å vekke stor interesse, gjelder adgangen til å få lønn under studietiden. Ser man et øyeblikk bort fra de komplikasjoner som oppstår om man trekker andre ungdomsgrupper inn i bildet, kan man kanskje si at forslagene om studielønn tar sikte på å få presset enkelte studier ned til en såkalt normaltids ved å yte de studenter studielønn som avlegger eksamen etter normal tid, mens de andre må få vanlig studielønn for den tilleggstiden de bruker.

Prinsipielt er jeg uenig i forslaget, idet incitamentet til å presse ned unormalt lange studietider etter min mening kan oppnås bedre på annen måte. Det er riktignok et faktum at enkelte studiegrupper sitter tilbake med en langt hardere gjeld enn andre uten at deres inntekter senere i livet står i noenlunde det samme forhold, men det burde en rikelig tilgang på stipendier langt på vei bøte på. Jeg frykter at en alminnelig studielønn kan føre med seg langt flere ulemper enn fordeler, kanskje både i form av en skjev og opphopet tilgang til enkelte studier og en for stor tilgang i sin alminnelighet.

D. O.

Professor Carli i Statsøkonomisk Forening

På møte i Statsøkonomisk Forening 19. oktober vil den tidligere italienske handelsminister, professor Carli holde foredrag om problemer i tilknytning til forholdet mellom «6-maktsgruppen» og «De ytre 7».

Møtet holdes i Oslo Handelsstands Forening og begynner kl. 19.30.

Europarådets priskonkurranse 1960

Ovennevnte konkurranse ble utlyst første gang i februar d. å. Vi gjør oppmerksom på at premiesummen nå er forhøyet til 1 200 000 fr. francs.

Emnet for konkurransen er ifølge den engelske tekst: «Consequences of the use of nuclear energy for the European mode of life».

Interesserte kan få ytterligere opplysninger i Utenriksdepartementet, Kontoret for kulturelt samkvem med utlandet, Roald Amundsensgt. 6, Oslo.

Opplæring i statsforvaltningen

Fra bladet «Bedriftsøkonomen» gjengir vi et utdrag av en kommentar til innstillingen fra Opplæringskomiteen av 1956.

*

Komiteen vil ikke anbefale at det etableres en helt ny utdannelsestype, men foreslår i stedet at det bygges opp et studium på 1. avdeling av det juridiske studiet og en 2. avdeling som i det vesentlige svarer til den økonomisk-administrative del av studiet ved Norges Handelshøyskole. Begrunnelsen for forslaget virker i det hele ganske overbevisende.

Det første spørsmålet man stiller seg når man står overfor et slikt forslag, må være om det også er behov for en egen utdannelse for slik tjeneste i stat, og man kan vel også regne med kommuner i denne forbindelse, kanskje også med andre institusjoner, organisasjoner o. l. der saksbehandling, utredning o. l. er noe spesialisert. Man kan antagelig regne med et tilstrekkelig antall studenter. Et slikt studium kan passe også for folk som ikke tar sikte på «sekretær»-karrieren. Det kan ikke være tvilsomt at nåværende embetseksamen og høyskoleeksamen er et utmerket grunnlag for slik tjeneste. På den annen side kan det vel sies at det har manglet noe nettopp når det gjelder de økonomisk-administrative problemer, og det er nettopp på dette området at behovene er økt i de siste årtier.

Det vil være enighet om at studier på vitenskapelig grunnlag må ha en viss bredde. Man kan ikke vente at slike studier innrettes med helt spesielle krav for øye. Man må i alle tilfelle være forsiktig med å gå for langt i krav om nye studier ut fra hensynet til kandidatens senere virksomhet.

Det har allerede vært mye diskusjon om studienes lengde i Norge, og det har vært gjort noe for å få noen av de lengste studier forkortet. En nøktern vurdering av betydningen av en lang studietid vil antagelig resultere i en viss skepsis overfor studietidens lengde som kriterium for et godt studium. Andre former for organisasjon av studiet vil tvinge seg frem.

Det viser seg mange ganger at det er behov for kombinerte utdannelser. Det kan ikke være nødvendig å legge utdannelse oppå utdannelser i slike tilfelle. Det må i stedet være muligheter for enten kombinerte studieprogrammer eller for etterutdannelse i form av kursvirksomhet.

Endelig må innstillingen kunne gi støtet til en diskusjon av samarbeidet mellom universiteter og høyskoler i Norge. Høyskolene er bygget opp for å løse spesielle oppgaver, og også universitetene synes å være noe forskjellige i struktur. Det kan ikke være noen mening i et lite land som Norge å ha en rekke likeartede institusjoner av dette slaget. Selv om utviklingen skulle gå i denne retningen, må det for studentenes skyld åpnes adgang til å dra nytte av flere institusjoner.

Med den raske utbygging av det administrative fagområdet ved Norges Handelshøyskole vil forholdene ligge svært vel tilrette i Bergen. En utvikling av «public administration» på linje med de øvrige administrative disipliner vil være et skritt i riktig retning.

Alt i alt synes det som om komiteen har funnet frem til en lykkelig løsning. Selv om idéen virker noe radikal

Læreningsnytt

Sosialøkonomisk Samfunn

Tirsdag 13. oktober, kl. 19.30, i Restaurant Ribo, Universitetsgt. 26, 3. etasje.

Foredrag av cand. oecon. Robert Nordén: Samferdselspolitikk og transportforskning.

*

Tirsdag 3. november, kl. 19.30, i Restaurant Ribo, Universitetsgt. 26, 3. etasje.

Foredrag av statsråd Kjell Holler: Industri-reising i distriktene.

*

Rundbordskonferanse på møtet 8-9:

Gjør Regjeringen nok for å stimulere den økonomiske aktivitet?

Om man skulle tvinge deltakernes svar på det spørsmål som ble stilt i titelen inn i et par setninger, måtte det bli omtrent sann:

ATLE ELSÅS — *Nei* — Regjeringen burde iallfall ikke ha satt i verk så vidtgående *kontraktive* tiltak i nedgangsåret 1958.

INGE SEIP — *Nei* — det burde foretas mer energiske tiltak for å motarbeide arbeidsløsheten i Nord-Norge og kystdistriktene i vintermånedene.

AXEL DAMMAN — *Nei* — det ble ikke gjort tilstrekkelig i Nord-Norge og kystdistriktene, men *til gjengjeld for mye* på Østlandet og i Oslo-distriktet.

FINN MOLVIG — *Ja* — Regjeringens innsats har vært «akkurat passe». Det var Regjeringens plikt i 1958 «å spille safe på utenriksøkonomien».

GERHARD STOLTZ — *Vet ikke* akkurat. Men det er meget tvilsomt om noe vesentlig ville ha vært oppnådd om Regjeringen hadde brukt kraftigere virkemidler i kampen mot nedgangstendensene.

«Avstemningsresultatet» blant rundbordsdeltakerne ble derfor to forholdsvis bestemte «nei», et mer innviklet «nei», et temmelig helhjertet «ja», og et noe mer halvhjertet midt i mellom som dog syntes å ligge betydelig nærmere «ja» enn «nei», og dermed altså ikke midt i mellom.

Førsteinneleggene — hvert på 10 minutter — kom i den rekkefølgen som er brukt ovenfor. De rommet så mange nyanser at det ga debatten

og uvant, ser det ut som om den er i pakt med utviklingen og at den vil gi en fornuftig og rimelig løsning på det utdannelsesproblem som foreligger.

liv og bevegelse. Som allerede oppsummeringen forteller, var det imidlertid en tendens til å knytte svaret på konferansetitelen til året 1958, da den økonomiske situasjon i særlig grad skulle kunne oppfordre til aktivitetsfremmende tiltak. Deltakerne var derfor kanskje noe mer opptatt av hva Regjeringen burde ha gjort enn av hva den gjør.

Elsås minnet kort om hovedtrekkene i den økonomiske politikk i 1958. Fra 1955 av hadde Regjeringen gått over til å bruke vesentlig indirekte virkemidler. I 1958 ble det ført en kontraktiv finanspolitikk, blant annet ble nettoreultatet at statens ulånspolitikk i 1958 en inn-dragning på 140 mill. kr. Valutabeholdningen steg med 320 mill. kr. i 1958 og fra 1955 til 1958 økte valutabeholdningen med i alt 1.4 milliarder kroner. I løpet av 1958 ble det foretatt begrensninger i subsidiene.

Samtidig ble det gjort en rekke tiltak for å stimulere sysselsettingen, spesielt i Nord-Norge. Begrunnelsen for den kontraktive finanspolitikk var i første rekke hensynet til utenriksøkonomien og ønsket om å hindre en stigning i det innenlandske pris- og kostnadsnivå, for å hevde eksportnæringenes konkurranseevne.

To faktorer bidro sterkt til å intensivere nedgangstendensene, nemlig det mislykte vintersildfisket og den reduksjon i lagerbeholdningene som fant sted. Alt i alt burde det vært ført en mindre kontraktiv finanspolitikk i 1958, selv om ledigheten i betydelig grad er uavhengig av den alminnelige konjunkturutvikling. I så måte er det karakteristisk at det er vanskelig å skaffe mannskap til den havgående fiskeflåten samtidig med at det registreres stor ledighet i kystdistriktene. Det er derfor ikke tvil om at de strukturelle forhold må angripes, en oppgave som Industridepartementet nå er i ferd med å ta seg av.

Inge Seip gjorde spesielt oppmerksom på at det inntil 1956—57 var en stadig vekst i sysselsettingen, men at sysselsettingen i industrien da stagnerte for senere å gå ned. I år har det vært oppgang, selv i industrien, men fremdeles er det sysselsatt 11 500 færre i industrien enn i juli 1957.

Ved utgangen av 1957 var man ikke klar over situasjonen. Varslingstjenesten var ikke tilstrekkelig utbygd, og det er spørsmål om den er blitt bedre senere. (I et svar på denne bemerkningen lovet dirigenten, Arne Amundsen, at spørsmålet om mer hurtigstatistikk vil bli tatt opp i Statistisk Sentralbyrå).

Sysselsettingen i år er økt mer enn tidligere, men ved utgangen av august var det likevel flere enn 10 000 arbeidsledige, herav 3 000 sjøfolk. Gamle sjøfolk søker seg tilbake. Vi led et tempotap i 1958.

Befolkningsutviklingen med de kommende store ungdomskull krever større innsats nå. Industrien står dessuten overfor de problemer som frihandelsutviklingen vil skape. I England er det

bevilget 600 millioner kroner bare til kondemnering av umoderne maskiner i tekstilindustrien.

Vi må i høyere grad over på de direkte, positive virkemidler. Sysselsetting av de arbeidsledige er fullt mulig og et absolutt pluss. Mobiliteten blir høyere under et høyt sysselsettningsnivå. Det ville også være en fordel med et klarere skille i ansvarsforholdet mellom departementene.

Den økonomiske politikk bør ikke ensidig vurderes ut fra utenriksøkonomiske hensyn.

Damman tvilte på at Regjeringen hadde gjort de riktige tingene på de riktige stedene. Grunnloven pålegger Regjeringen å skaffe alle arbeidsføre arbeid, og det måtte fastslås at den ikke hadde maktet denne oppgaven. Folketallet i Nord-Norge må økes, ikke minskes, staten må sørge for å få i gang industri i Nord-Norge. Levestandardens sørpå må holdes tilbake til fordel for en bedring i Nord-Norge.

Hittil var det gjort for mye av de gale tingene i Sør-Norge og for lite av de riktige tingene i Nord-Norge. Aktivitetsnivået i Sør-Norge måtte senkes, bedriftene måtte omlegges for å spare penger. På denne måten kunne en kanskje oppnå et *nyttigere* aktivitetsnivå. Staten måtte underkaste seg den samme disiplin som andre, den måtte blant annet godta markedsrenten. Et høyere rentenivå var forøvrig ønskelig i Sør-Norge.

En slik klart diskriminerende politikk ville hjelpe Nord-Norge, blant annet fordi en flytting

Ved å tegne

livsforsikring med familietillegg

Kan De trygge familien med et beløp som virkelig monner mot et overkommelig utlegg til premie.

Eksempelvis kan en 28-årig økonom som nylig har giftet seg — eller som er klar over at det nu er på tide å gjøre det — for en årlig premie på kr. 385,— få en forsikring på kr. 10 000,— som utbetales ved hans 70. år eller tidligere død, med familietillegg som sikrer utbetaling av det femdobbelte beløp — kr. 50 000,— — ved død i de første 20 år.

Ved død innen 1. januar 1964 garanterer Norske Liv dessuten et tillegg som i dette tilfelle utgjør 15%, slik at den samlede utbetaling ved død før 1. januar 1964 blir kr. 57 500,—.

NORSKE LIV
Stiftet 1844

fra Nord-Norge til Sør-Norge ville bli mindre fristende, større sparing ville skape ny ledig kapital og inflasjonen ville kunne stanses.

Molvig var enig i at man nok hadde feilvurdert situasjonen ved slutten av året 1957. Men det var svært mange forhold som talte for en forsiktig finanspolitikk, rent bortsett fra at det var Regjeringens plikt å spille safe på utenriksøkonomien. Det skulle fastsettes en ny tariffavtale og inngås en ny jordbruksavtale, og konkurranseproblemene spilte en veldig rolle. Det er nok mulig at overgangen til skatt av årets inntekt virket kontraktivt og bidro til å forsterke problemene.

Det var langt fra full mobilitet mellom produksjonsfaktorene, og det var grunn til litt pessimisme når det gjelder mulighetene for å kompensere virkningene av en utenlandsk konjunkturedgang ved hjelp av generelt virkende midler. Til Damman var det å si at det neppe kunne være en naturlig oppgave for det offentlige å sikre en høy levestandard for alle mennesker, uansett hvor deres forfedre hadde slått seg ned. Det var et faktum at det har vært dårlig tilgang på brukbare prosjekter i Nord-Norge. Mangelen på gode utbyggingsplaner ferdig til å settes ut i livet var i det hele tatt en av de avgjørende vanskeligheter når det gjaldt å handle raskt for å motarbeide arbeidsløshet. Ellers var det ikke så mye arbeidsløsheten som nedgangen i industriproduksjonen som var problemet. Levedyktige industribedrifter må skaffes.

Stoltz mente at en ikke kunne se bort fra at en del av den registrerte arbeidsledighet var av «statistisk art». Det har vist seg at ikke så få melder seg ledig, ikke fordi det er umulig å skaffe seg arbeid, men fordi det arbeid de kan ta seg til ikke er tilstrekkelig godt betalt. Det var også andre forhold som burde belyses bedre gjennom statistikken, for eksempel varigheten av ledigheten og sirkulasjonen innen de arbeidslediges rekke. I alt vesentlig var det tale om sesongledighet. Alt i alt var det liten grunn til å tro at den arbeidsledighet vi hittil har hatt har vært av den art som har varige sosiale konsekvenser.

Det var grunn til å stille spørsmålet om hvor mye landet taper ved ikke å sørge for å sysselsette de arbeidsløse. En 7000—8000 årsverk svarer til ca. 1/2 prosent av det totale antall årsverk som utføres her i landet. Det var dessuten ikke sannsynlig at det var tale om høyt kvalifisert arbeidskraft. Kanskje står det vi kan vinne ved å sette i gang sysselsettingstiltak nærmere det å grave hull i jorda. Det kan hindre en næringsmessig og distriktsmessig omflytting. Antakelig var det større behov for å øke effektiviseringsinsitamentene.

Noen grunn til alarm var det ikke. Vi hadde ikke fått noen katastrofal nedgang i sysselsettingen, bare en avslapning.

E. W. Ø.

Til medlemmer av Statsgruppen

Permisjonsnektelse

Det har gjennom en årrekke vært alminnelig praksis at statstjenestemennene har fått permisjon til utførelse av tidsbestemte oppdrag i stat, kommune eller i internasjonale organisasjoner som FN o. lign. Det har likeledes vært vanlig at tjenestemennene er blitt tilstått permisjoner — ofte for flere år — for å bekle faste stillinger i stat og kommuner.

Statsgruppen har imidlertid i den senere tid fått kjennskap til noen tilfelle hvor sosialøkonomer er blitt nektet permisjon. Begrunnelsen for nektelse synes i det vesentligste å ha vært at vedkommende ikke kunne remplaseres p.g.a. knappheten på økonomer.

Styret ser på den alminnelige permisjonspraksis som en ikke ubetydelig arbeidsmessig fordel for statsansatte økonomer, og vi vil derfor gjøre vårt for å bevare denne rettighet.

Dersom dette skal lykkes, er det bl. a. nødvendig at styret får et best mulig kjennskap til eventuelle permisjonsnektelser m. v. Vi vil derfor be medlemmene om å melde alle slike saker inn til styret.

Styret.

Redaktører:

Paal Bog — Erik Botheim

Redaksjonssekretær:

Arne Killingrød

Studentredaktør:

Dag Olsen

Redaksjonens adresse: Frederiksgate 3, Oslo

Sosialøkonomen utkommer med 10 nummer pr. år og sendes gratis til medlemmene av Sosialøkonomisk Samfunn.

Abonnementspris kr. 30.- pr. år.

Løssalg kr. 3.- pr. nr.

Henvendelser om abonnement og forsendelse rettes til
UNIVERSITETSFORLAGET, Karl Johans gate 47, Oslo

Tel. 33 71 43 - Postgiro 15 530

ANNONSEPRISER:

Bakre omslagsside kr. 300.-

1/1 side kr. 250.-

1/2 side kr. 150.-

1/4 side kr. 90.-

1/8 side kr. 55.-

1/16 side kr. 35.-

Statistisk Sentralbyrå,
Biblioteket,
Dronningensgt. 16,
Oslo.